

SCENARIUL. LEGITĂȚILE CONSTRUCȚIEI COMPOZIȚIONALE A SCENARIULUI

SCENARIO. THE LEGALITIES OF THE COMPOSITIONAL CONSTRUCTION OF THE SCENARIO

LIDIA PANFIL¹,

profesor universitar,

Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice

CZU 792.026

Succesul oricărui program artistic are la bază un scenariu bine pus la punct, care este elaborat atât după legitățile construcției compoziționale ale scenariului, ale procedeele de elaborare a scenariului cât și după elementele structural-nodale ale construcției compoziționale ale unui scenariu. Scenariul, în toată complexitatea sa, poate fi denumit ca un proiect de realizare a conceptului regizoral. Astfel, mi-am propus să elucidez detaliat semnificația dramaturgiei scenariului, de la specific și particularități până la etapele și procedeele de elaborare a scenariului, precum și elementele compoziționale cuprinse de legitățile construcției (arhitectonicii) scenariului.

Cuvinte-cheie: scenariu, construcție compozițională, legitățile construcției scenariului, elemente structural-nodale, arhitectonica scenariului, procedee de elaborare a scenariului

The success of any artistic program is based on a well-developed scenario, which is elaborated both according to the legalities of the compositional construction of the script, as well as the procedures for elaborating the script and also the structural-nodal elements of the compositional construction of a script. The scenario, in all its complexity, can be called a project for realizing the director's concept. Thus, I set out to elucidate in detail the specificity of the script dramaturgy, from the specifics and particularities to the stages and procedures of the script development as well as the compositional elements contained in the legalities of the construction (architectonics) of the script.

Keywords: scenario, compositional construction, legalities of the construction of the script, structural-nodal elements, architectonics of the script, procedures for developing the script

Introducere

Ținând cont de popularitatea ascendentă a actului concertistic, în calitate de activitate cognitivă și de divertisment, actualitatea și misiunea socială a acestuia nu pot fi ignorate în nici un caz. Acest fapt devine incontestabil, în special, datorită îndelungatei crize prin care trece cultura, dar și în contextul necesității de a edifica o personalitate educată în spiritul valorilor intelectuale, personalitate capabilă să aprecieze veritabilele valori spirituale, cultural-civilizatoare și să tindă să se realizeze multiplu, creând punți viabile

¹ panfil.lidia@yahoo.com

de comunicare în propriul mediu de activitate, dar și interacționând cu alte medii sociale. Anume actul concertistic constituie acel liant apt să configureze paradigma culturii, să contribuie nodal la construirea și fortificarea unei personalități sociale, multilateral dezvoltate.

Actul concertistic, ca formă intrinsecă a activității culturale, dispune de un potențial extraordinar, în virtutea specificității sale, fapt decisiv în contextul dezvoltării și educației viitoarei personalități. Funcțiile sale sociale vizează elementele instructiv-educativ și cultural-iluminist.

Varietatea programelor artistice este impresionantă: reprezentări teatralizate, diverse festivități, concerte-gale și concerte ordinare, compoziții literar-muzicale, programe cognitive și de divertisment, talk-show-uri etc. În funcție de tipul ales, va fi selectată și modalitatea de realizare artistică [1 p. 34].

Originalitatea programului impune și originalitatea formei de exprimare, astfel încât redarea informațiilor, emoțiilor, viziunilor să fie cât mai expresivă și inovativă, prin implicarea organică propriu-zisă a protagoniștilor programului artistic (cultural-cognitiv) [1 p. 36].

Meditând profund asupra efortului de zămisire a scenariului, efort depus masiv de autorul programului, se vor identifica, implicit, cele mai pregnante elemente specifice oricărei opere dramatice: conflictul, subiectul, compoziția.

Scenariul. Specific și particularități

Particularitățile diverselor forme ale programelor artistice (cultural-cognitive) vizează: aspectul accentuat, intens și original al compoziției, vizualizarea elementelor scenice ce suscită emotivitatea spectatorului, vibrațiile estetice, capabile să asigure interacțiunea dintre protagoniștii programului și spectatori, să furnizeze un „dialog” între cele două entități și să culmineze finalmente cu fuziunea lor. Totodată, va fi identificat acel procedeu generalizant care va asigura „omogenizarea”, luând în considerație faptul că spectatorii sunt de vârste diferite, au un orizont cultural și educativ diferit, predilecții diverse etc. Încă în etapa de concepere a propriei viziuni scenaristice, autorul va urmări îndeaproape mecanismele de „implicare” și „captivare” ale spectatorului în actul concertistic, anticipând reacția publicului în succesiunea prezentării fiecărui detaliu, de la parțial la total, de la particular la general, de la static la locomotor. Procedeele speciale, mnemotehnicile aplicate de scenarist vor tinde să asigure acel climat de interacțiune dintre spectator și scenă, astfel încât spectatorul, involuntar, să se metamorfozeze într-un erou al propriului său spectacol intern și extern. Prin aceasta, spectatorul devine un actant indispensabil al actului concertistic, trăind la cote maxime intensitatea dramatismului scenic, prin exprimarea teatralizată, realizându-se un câmp comunicațional deosebit de expresiv [2 p. 87].

Viziunea scenariilor presupune și prezența unor elemente „materiale” de exprimare plastică – *sunet, intertextualitate, voce umană*. Concepția scenaristului va trena la nivel de intenție doar până în momentul în care vor fi animate și transfigurate toate aceste elemente „materiale”, anterior menționate. Scenaristul trebuie să realizeze totalmente faptul că fiecare frază scrisă de el are nevoie stringentă de o transfigurare, de o plasticitate intrinsecă, de o „haină” primumtoare, de forme și modalități de exprimare neaoșă adecvate, astfel încât nu atât cuvintele, cât stările sufletești și trăirile puse în aceste cuvinte să vibreze, să prindă viață și contur. Gândurile trebuie animate, exprimate artistic și transpuse vizual într-un context scenic impecabil.

Aspectul artistic și modul de transfigurare al acestuia reprezintă următorul element de bază al viitoarei construcții scenaristice. Aspectul artistic al programului se manifestă gradual între „limitele” fanteziei și necesită să fie exprimat prin intermediul diverselor modalități de simbolistică teatrală, apelându-se la figuri de stil, la muzică, la jocul de culori, la lumini, identificându-se primordial firul director, laitmotivul care transcende de la un capăt la altul întregul concert, imprimându-i ideatic savoare, grandoare și spectaculozitate.

Succesul oricărui program cultural-cognitiv are la bază un scenariu bine pus la punct, care este elaborat atât după legăturile construcției compoziționale ale scenariului și a procedeele de elaborare a scenariului cât și după elementele *structural-nodale* ale construcției compoziționale ale unui scenariu.

Scenariul, în toată complexitatea sa, putem să-l denumim asemeni unui proiect de realizare a conceptului regizoral. Nu este un lucru ușor să elaborezi și să animezi un program cultural-cognitiv. Iată de ce conceptul regizoral, spiritul fantezist, în general, depășesc cu mult simpla elaborare literar-textuală,

intervenind la fiecare etapă noi detalii, precizări, modificări ale scenariului pe parcursul întregului proces de creație, intervențiile producându-se permanent, de la conceperea scenariului la punerea propriu-zisă în scenă a spectacolului. Însă, există și cazuri când până și o bună prezentare a programului artistic pierde din originalitate și unicitate din cauza că expunerea pe hârtie a textului este efectuată neinspirat sau/și defectuos, cu multiple curențe.

Se atestă diverse nivele de expunere pe hârtie a scenariilor programelor cultural-cognitive. Ele diferă în funcție de prelucrarea scenică a materialului și de materialul propriu-zis al scenariului. Aceste nivele sunt:

- planul scenaristic;
- schița intermediară de constituire a scenariului ce include: detalierea temei, ideilor, conceptelor, aspectelor instructiv-educative, caracterizarea potențialului public;
- libretul – mult mai detaliat decât planul scenaristic;
- excursul teatral-muzical-vocal al operei;
- scenariul literar – compartimentarea literară detaliată a conceptului ideatic-tematic și prezentarea exhaustivă a textului, descrierea rolului tuturor protagoniștilor și figuranților, aranjamentul muzical, logistica, recuzitele tehnice;
- scenariul regizoral – planul detaliat al scenariului artistic, cu precizarea strictă a spațiului scenic, partiturilor sonore și de lumină, indicarea timpului, mizanscenei, interpreților, textelor literare și tuturor aspectelor organizatorice [3 p. 8].

Etapele de elaborare a concepției. Forma scenariului

În procesul de elaborare a concepției programelor cultural-educative vor fi parcurse mai multe etape:

1. Reacționarea la „comanda socială”, identificarea și acumularea febrilă a materialului.
2. Schițarea planului activității de creație. Identificarea nucleului viitorului scenariu, cercetarea potențialului public, formularea aspectelor de ordin instructiv-educativ.
3. Definitivarea planului, fortificarea planului cu material factologic, ajustarea elementelor suplimentare, precizarea anumitor detalii convenționale, fenomene, identificarea unor personaje concrete inspirate din realitate; cristalizarea tuturor componentelor constitutive.
4. Ficțiunea artistică, elemente de improvizare și trierea materialului ficțional de cel non-ficțional.
5. Identificarea și alegerea formelor de exprimare artistică, construirea subiectului și a derulării propriu-zise a subiectului, definitivarea modalităților și procedeele de exprimare dramatică și artistică.
6. Respectarea aspectelor activității asupra compoziției scenariului, implicarea formelor de interacțiune cu spectatorul, „punerea” în scenă a mesajului și tranșarea problemelor de tip organizatoric.
7. Definitivarea și realizarea conceptuală propriu-zisă a celei mai reușite modalități de prezentare scenică. Alegerea finală a modalităților, formelor și procedeele de exprimare artistică a tuturor componentelor prevăzute de concepția scenariului [3 p. 12].

Acțiunile dramatice din cadrul scenariilor pentru programele artistice (cultural-cognitive) includ o serie de fațete artistice și ilustrează forța-motrice a realului în perpetua lui devenire, cu toate contradicțiile și interdependențele inerente. Identificarea și modul de construcție a conceptului devine mobilul determinant pentru originalitatea definitivării subiectului (în cazul reprezentărilor teatralizate, festivităților) sau în cazul animării și potențării subiectului (e vorba de programele ludice și de animație, concerte etc.) [4 p. 36].

Conținutul și forma reprezintă următorul detaliu important al conceptualizării. Planul ideatic-tematic nu permite ca fantezia autorului să „zburde”, canalizând-o spre acele focare ce emană o forță deosebită pentru etapele scenariului. Selecția conținutului este suscitată: de viziunea anumitor numere artistice, de emoțiile acumulate (și sedimentate în urma vizionării unui concert), de suitele coregrafice, muzica audiată, cărțile citite. Toate, la un loc, exercită o influență majoră asupra actului de selectare a conținutului. Ideile auctoriale necesită imperios cele mai expresive genuri și specii literare, materiale documentare, apte să exprime cât mai sugestiv și plastic platforma ideatic-tematică a potențialei programe [5 p. 67].

Forma scenariului este la fel de importantă ca și conținutul lui, conferind substanță și organicitate potențialului program. De remarcat că procesul de identificare a formei decurge deseori paralel cu

activitatea depusă asupra selectării conținutului. Forma este, de fapt, modul de viață al fondului, dar și spațiul substanței. Identificarea și cunoașterea unei personalități proeminente, studierea activității sale creatoare, a mediului în care s-a format, toate aceste eforturi converg semnificativ spre conturarea viitoare forme a conținutului propriu-zis. Și viceversa, o anumită formă se poate plia pe unele elemente ale conținutului, facilitând o selecție mai riguroasă a materialului, o triere mai calitativă, în definitiv. Faptul în sine va face să fie evitat eclectismul și va determina finalmente atingerea unui rafinement și a unui stil distinct în conturarea programului propriu-zis [3 p. 36].

La baza conceptului scenaristic se află, primordial, determinarea adecvată a temei, în fond, circumscrierea acelor aspecte ce urmează a fi abordate de către autor și, respectiv, prezentate spectatorului. Tema aleasă de autor trebuie să fie actuală și să inoculeze publicului firul ideatic director al tematicii, să reflecte problemele general-umane din societate, să frapeze și să impresioneze, căci este necesar ca scenariul programului cultural-cognitiv să nu fie unul abstract, ci destinat unui public-țintă concret [3 p. 42].

Aceste considerații nu oferă deopotrivă o panoramă completă asupra conceptului, care presupune un intens proces de creație, inclusiv elaborarea temei, identificarea firului ideatic director, precum și realizarea propriu-zisă a actului concertistic, sub diversele sale fațete artistice integratoare.

Astfel, conceptul este un atribut auctorial (aparținând scenaristului, regizorului) de elaborare și structurare a programului, ce include dezvoltarea artistică a fondului ideatic (tema, ideea principală) și cuprinde elementele-cheie de creație în procesul devenirii, metamorfozării lor artistice. Prin intermediul variatelor procedee de transfigurare artistică, scenaristul de programe cultural-cognitive identifică, în procesul de dezvoltare a conceptului, modalități originale de prezentare a tematicii și a fondului ideatic, apelând frecvent la realitățile timpului, la configurațiile prezentului, astfel încât spectatorul să pătrundă adânc rosturile reprezentării scenice, să se identifice cu un personaj sau altul, cu un motiv, o situație, o problemă sau un concurs de circumstanțe.

Conceptualizarea artistică se află la baza succesului oricărei reprezentări scenice (spectacol de masă, program cameral, concert de estradă sau un număr individual), luând în considerație faptul că acest concept vine să vizualizeze și să reflecte, în forme artistice variate și originale, viziunea proprie a scenaristului, regizorului sau protagonistului asupra vieții, idealurile sale ontologice, problematicile individuale și intemperile societale, să dezvăluie mentalități și să descătușeze orizonturi încorsetate de prejudecăți, neputințe, nepăsări, indiferențe etc. Importanța și rolul conceptului au fost reiterate exemplar de către marele poet și filosof german J.W. Goethe, care menționa că un concept bine articulat servește drept suport viabil pentru orice spectacol, de dimensiuni mari sau mici, de la primul până la ultimul detaliu [3 p. 48].

Conceptul este elementul catalizator care diseminează și, în același timp, esențializează materialul, îl „cerne” și îl discerne din multitudinea de fapte, evenimente, fenomene, inducând starea de „logică” artistică întregului act concertistic, fiecărui număr în parte. Datorită conceptului, pot fi contemplate și defibrate plenar sensul general al compoziției, fondul ideatico-tematic și viziunea integratoare a autorului, conținutul și formele de exprimare.

O metodă deosebit de importantă în procesul de elaborare a scenariului programului cultural-cognitiv revine *montajului* întregului material. Metoda *montajului* scenariului reprezintă unica modalitate viabilă de a anima fiecare component al activității programului cultural-cognitiv: evoluarea protagoniștilor, citatele documentare, pasajele din operele artistice, fragmentele din peliculele cinematografice, partiturile din piesele muzicale etc.

Montajul poartă titulatura de „artistic”, deoarece coagulează toate elementele dispartate într-un tot întreg și inseparabil, indestructibil, nucleu subordonat fondului ideatico-tematic, fără de care programul ar suferi un fiasco total sau nu ar exista deloc [5 p. 78]. Utilizarea procedeeului de metodologie artistică în cadrul montajului înglobează, pe lângă conceptualizarea propriu-zisă, intercalarea de acțiuni, prin conferirea unui stimulent generator comun. În consecință, se asigură o desfășurare caleidoscopică a evenimentelor ce se succed spontan sau sunt controlate ad-hoc (în funcție de doleanța autorului), asigurându-se, prin aceasta, o structură dramatică antrenantă sau chiar palpitantă pentru spectator. Succesiunea caleidoscopică a acțiunilor vizează și un alt obiectiv: elementul asociativ și cel disociativ permit conturarea unei opinii profund personale pentru fiecare spectator în parte. Autorul diseminează și inoculează acele

informații marcate de procesele asociative și disociative tocmai pentru a permite publicului să pătrundă pansiv în fondul ideatic al autorului, dar, în același timp, să decidă el însuși încotro își va direcționa propriile predilecții, simpatii și antipatii.

Concluzii

Elaborarea scenariului este un proces de creație amplu, complex și multietapizat, constituit din perioade de acumulare a materialelor, informațiilor inerente, cristalizarea viziunii și a conceptului, redactarea (scrierea) propriu-zisă a operei dramatice.

Scenaristul va asigura complementaritatea fiecărui element astfel, încât să rezulte, din toate componentele unite la un loc, un tot indivizibil, o operă dramaturgică integrală. Impresia de ansamblu a programelor cultural-cognitive trebuie să fie cea a unei lucrări majore, derulate în conformitate cu scenariul propus, să prezinte un concept unitar și o viziune artistică integratoare. Elementele de construcție, de edificare în cadrul scenariilor programelor cultural-educative sunt absolut indispensabile și se bazează pe o coerentă organizare și desfășurare compozițională a materialului scenaristic.

Compoziția (înglobând elementele constitutive: unificarea, dispunerea și elaborarea), vizează edificarea operei artistice, acționând ca principal factor ordonator și reglementator al operei artistice. Compoziția posedă, totodată, rolul de legitate, care distribuie componentele textuale, auditive și vizuale, integrându-le plastic în spectacolele literar-muzicale, manifestându-se astfel și ca un catalizator al acestora.

Construcția compozițională reprezintă, finalmente, componenta cea mai substanțială a procesului de creație artistică.

Referințe bibliografice

1. БОГДАН ОВ, И.А., ВИНОГРАДСКИЙ, И.А. *Драматургия эстрадного представления*. Санкт-Петербург: Санкт-Петербургская гос. акад. театрального искусства, 2009.
2. ЖАРКОВ, А.Д. *Технология культурно-досуговой деятельности*: учеб. пособие для студентов вузов культуры и искусства. Москва: Изд-во МГУК: «Профиздат», 2002.
3. МАРКОВ, О.И. *Сценарно-режиссёрские основы*. Москва: Просвещение, 1988.
4. АЛЬ, Д.Н. *Основы драматургии*. Ленинград: Искусство, 1988.
5. ТУМАНОВ, И.М. *Режиссура массового праздника и театрализованного концерта*: учеб. пособие для инст. культуры. Москва: Просвещение, 1976.